

mnie słucho, a kto wami gardzi — gardzi mną i tym, który mnie posłał“.

Oczywiście i dziś może się Chrystus objawić komuś osobiście, bezpośrednio, — droga do Damaszku może być powtarzana, będą to jednak wyjątki.

Ogólną podstawą działania Bożego jest Kościół, który mieści w sobie Chrystusa i Zakon, uczy prawdy, wskazuje jej granice, uświęca sakramentami i prowadzi do zbawienia. To objawienie, jako działanie Boże, skończy się wtedy, kiedy Chrystus przyjdzie ponownie.

Ks. EDWARD KOPEĆ.

O GROBIE BOŻYM

(1149 — 1949).

Dnia 15 lipca mija 800 lat od poświęcenia bazyliki Grobu świętego w Jerozolimie.

Z tej racji podajemy wiązanek wiadomości.

GRÓB ZA CZASÓW KRZYŻOWCÓW.

Wilhelm, arcybiskup Tyru, w opisie dziejów: *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*¹⁾, których był naocznym świadkiem od 1143 roku, podaje nam pobieżną fotografię miasta Jerozolimy; i zaraz po tym wspomina o Bożym Grobie. „Kościół Zmartwychwstania Pańskiego jest wzniesiony w formie rotundy, na pochyłości góry, co ujemnie wpływa na jego wewnętrzne oświetlenie. Świątynia pokryta jest belkowaniem wznoszącym się w górę, cudownie powiązanych między sobą, w kształcie korony i jest zawsze otwarta, co przyczynia się do dostatecznego oświetlenia całego wnętrza. Pod tą oświetloną kopułą mieści się Grób Chrystusa Pana, naszego Zbawiciela“.

„Przed wkroczeniem Krzyżowców do Jerozolimy — pisze dalej Arcybiskup — miejsce Ukrzyżowania Pana, t. j. Kalwaria czyli Golgota, leżało poza obrębem świątyni Zmartwychwstania wraz z wie-

¹⁾ *Recueil des Historiens des Croisades, Historiens Occidentaux*. Tome 1, Paris 1844.

loma innymi kaplicami. Ale od chwili, kiedy nasi (Krzyżowcy) za łaską Bożą zdobyli zbrojną ręką święte Miasto, wydało się im rzeczą konieczną powiększyć ową świątynię, już za szczupłą, i przez potężne mury połączyć ją z górną świątynią, jednocząc tę nową świątynię z dawniejszą, aby tak w cudowny sposób objąć omawiane miejsca w jedną budowlaną całość“.

Upiększenie Rotundy kolumnadą bez wprowadzenia poważnych zmian, dostawienie od wschodniego boku świątyni, w stylu rzymskim-przejęciowym (wówczas panującym) bogato ozdobionej Anastasis, przeznaczonej na chór w kościele, mającej też objąć Kalwarię, przez powiększenie bocznej Kaplicy, której sufity i gzymsy były ozdobione mozaikami i łacińskimi napisami; Kamień Namaszczenia; dostęp do Kaplicy Odnalezienia Krzyża św., oraz małe kapliczki wotywnne, położone na wschód od Świętego Grobu; a w końcu wzniesienie dzwonnicy, istniejącej po dzień dzisiejszy: to są dzieła, dokonane przez Krzyżowców.

Ponieważ postanowiono zachować i wykorzystać odbudowę z poprzedniego stulecia, więc architekt krzyżowców Jourdain stanął wobec wielu trudności, które wszystkie jednak szczęśliwie i mądrze przezwyciężył; w rzeczy samej poprzez przedsiónek Kaplicy Krzyża św. udało mu się, bez naruszenia harmonii linii, przeprowadzić swój projekt, uwzględniający teren i drogie pamiątki Męki Pańskiej. Jedynie mała świątynia Panny Marii czyli Kamienia Namaszczenia musiała być usunięta, aby pozostawić miejsce na (obecne) wejście do Bazyliki.

W ten sposób arcytrudne dzieło zjednoczenia kilku świątyń w jedną harmonijną całość, rozpoczęte między 1130 a 1140 rokiem, ukończono w pierwszej połowie 1149 r.

POŚWIĘCENIE BAZYLIKI.

Prace, prowadzone w przyśpieszonym tempie przez szereg lat, dobiegły do celu. Zbliżała się 50-letnia rocznica wyzwolenia Grobu Bożego i wszyscy pragnęli, aby uczcić ten dzień wzniosłą uroczystością.

Teodoryk, który zwiedził Miejsca Święte około 1172 r., przekazał nam napis, zauważony przez niego na pewnym obrazie, umieszczonym na północnej ścianie Kalwarii, który w heksametrach obchód ten wyśławia:

*„Est locus iste sacer sacratus sanguine Christi.
Per nostrum sacrare sacro nil additur isti.*

*Sed domus huic sacro circum supraedificata
Est quintadecima quintilis luce sacrata.
Cum reliquis patribus a Fulcherio patriarcha.
Cujus tunc quartus Patriarchatus (erat) annus.*

*Ex ortu Domini numerabantur simul anni
Undecies (centum quadragintaque novemque)*

Podczas czwartego roku Patriarchatu Fulkeriusza, dnia 15 lipca 1149 roku, kiedy przypadała 50 rocznica zdobycia św. Miasta, odbyło się Poświęcenie Bazyliki Grobu Bożego, obchodzone przez trzy dni.

Jan z Würzburga pozostawił nam dość szczegółowy opis religijnych ceremonii, jakie się wówczas odbyły.

Podczas pierwszej Mszy św., wziętej z Niedzieli IV Wielkiego Postu, oddano cześć Krzyżowcom, odśpiewaniem: *Laetare Jerusalem!* Wesel się Jeruzalem! Niech się połączą razem wszyscy, którzy cię miłują! Niech się weselą wszyscy, co byli w ucisku...

„Weseliłem się z tego, co mi powiedziano: Pójdziemy do domu Pańskiego“.

„Którzy ufają w Panu, są jako góra Syjon; nie poruszy się na wieki, kto mieszka w Jeruzalem! Góry są wokoło niego, a Pan wokoło ludu swego odtąd i aż na wieki“.

Odśpiewano również tegoż samego dnia mszę na „Poświęcenie Kościoła“: *Terribilis est locus iste*, konsekrowano cztery ołtarze: ołtarz wielki, ołtarz na Golgocie i dwa w Świątyni: ku czci św. Piotra i św. Szczepana.

Dnia następnego odprawiono uroczyste nabożeństwo za wszystkich zmarłych, a szczególnie za poległych przy zdobywaniu miasta Jeruzolimy.

Uroczyste triduum zakończyło się dnia 18 lipca, kiedy odprawiono specjalną służbę Bożą na intencję pierwszego króla Jeruzolimy, Gotfryda z Bouillon, jako w rocznicę jego śmierci. „Wzięło w nim udział — pisze Jan z Würzburga — całe miasto. Naczelny Wódz, który oswobodził Grób Chrystusa Pana, zmarł bowiem (na zarazę) 18 lipca 1100 r., a złożenie jego zwłok u stóp Kalwarii przyczyniło się jeszcze więcej, aniżeli sama śmierć do połączenia jego pamięci z historią Golgoty. Tam pogrzebany, chciał jakby w dalszym ciągu strzec owych Miejsce

Świętych, których oswobodzenie stało się najgłówniejszym zadaniem całego Jego życia“.

Postanowiono, aby w przyszłości od 1149 r. w każdą rocznicę tegoż dnia była odśpiewana na Bożym Grobie Msza św. *De recuperatione urbis Jerusalem*, a druga *De Dedicacione*.

Ta osiemsetna rocznica winna wstrząsnąć duchem naszym i myśli nasze skierować do Grobu świętego, tak kiedyś w Polsce czczonego, dzięki bożogrobcom z Miechowa i dzięki propagandzie zakonów franciszkańskich.

Skoro myśl Chateaubrianda zawiera w sobie odbłysek prawdy, mianowicie, że Chrześcijaństwo otrzymało z głębi Bożego Grobu całą swą cnotę i siłę, tak, że przez ofiarę śmierci moralność weszła w życie, conajmniej te narody, które zowią się chrześcijańskimi, niechże się modlą: *pax super te Jerusalem*.

Jerozolima.

O. AURELIUSZ BORKOWSKI, O. F. M.

GRATIAS AGENS BENEDIXIT

Co należy rozumieć przez słowa ewangelistów, że Pan Jezus przy ostatniej Wieczerzy „dzięki czynił“ i „błogosławił“ — słowa recytowane codziennie we Mszy św. — oto pytanie, na które chcę odpowiedzieć.

Ostatnia Wieczerza odbyła się prawdopodobnie według rytu, jaki podają źródła żydowskie.

Talmud i Midrasz zawierają błogosławieństwa, jakie według tradycji rabinów należało odmawiać przed spożyciem pokarmów; w czasie wieczerzy paschalnej odmawiano liczne błogosławieństwa, z których dwa wchodzi w rachubę:

1) przed spożyciem chleba: „Błogosławiony bądź, Jahwe, nasz Boże, Królu Świata, któryś nam dał chleb z ziemi. Błogosławiony bądź, żeś nas przykazaniami uświęcił i polecił nam jeść chleb niekwaszony“;

2) przed wypiciem wina: „Błogosławiony bądź, Jahwe, nasz Boże, Królu Święty, któryś stworzył owoc winnej latorośli“.